

พ ระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กับงานด้านการประมง

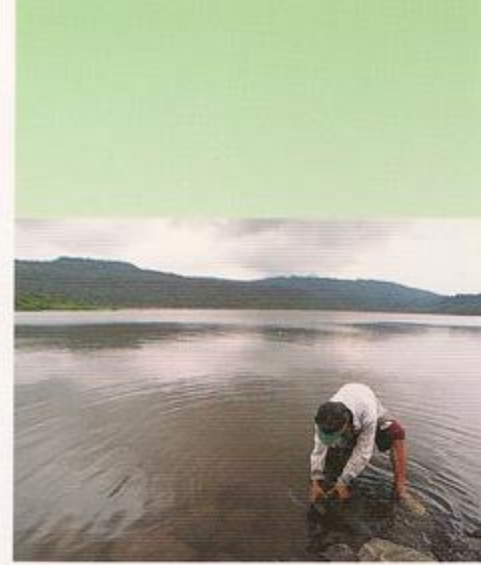

กิจการด้านการประมงของไทยตั้งขึ้นเป็นทางการมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ เมื่อกระทรวงเกษตรธิการในสมัยนั้นตั้งกองบำรุงรักษาสัตว์น้ำขึ้น และได้จ้าง ดร. ฮิว แมคคอร์มิค สมิท (Dr. Hugh McCormic Smith) ผู้ชำนาญการพิเศษเรื่องสัตว์น้ำ ชาวอเมริกันมาเป็นผู้วางโครงการจัดตั้งหน่วยงานในด้านนี้ขึ้น

ดร. ฮิว แมคคอร์มิค สมิท ได้ทำการสำรวจพันธุ์สัตว์น้ำทั้งในน้ำจืดและทะเลทั่วราชอาณาจักร และได้เสนอรายงานพร้อมทั้งเสนอโครงการตั้งหน่วยงานบำรุงรักษา ในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ กรมรักษาสัตว์น้ำจึงได้ตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่บำรุงรักษาและเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ ดูแลและแนะนำแนวทางในการขยายการจับสัตว์น้ำเพื่อเป็นสินค้าภายในและภายนอกประเทศ กำหนดเขตและฤดูกาลที่อนุญาตจับสัตว์น้ำ กำหนดเครื่องมือสำหรับจับสัตว์น้ำ การอนุญาตและออกอาญาบัตรจับสัตว์น้ำ (กจช. เอกสารรัชกาลที่ ๗ ที่ กษ. ๒/๒ เรื่อง “ตั้งกรมรักษาสัตว์น้ำ”)

ในปัจจุบันกรมรักษาสัตว์น้ำ ก็คือ กรมประมง ซึ่งมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบทั้งประมงน้ำจืด และประมงน้ำเค็ม ซึ่งผลผลิตในด้านการประมงของไทยจัดเป็น ๑ ใน ๑๐ ของประเทศที่มีปริมาณการจับสัตว์น้ำได้สูงสุดของโลก

แต่ทว่านั่นคือตัวเลขที่มาจากการประมงน้ำเค็มซึ่งผู้ประกอบการอาชีพไม่ใช่ชาวบ้านธรรมดา ชาวบ้านไทยส่วนใหญ่ทำการประมงน้ำจืดซึ่งเป็นการประมงแบบยังชีพ จับปลากันตามแม่น้ำลำคลอง หนองบึง ทะเลสาบ บ่อเลี้ยงและอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อน ด้วยเครื่องมือจับปลาแบบพื้นบ้าน เพียงเพื่อบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น ส่วนการจับสัตว์น้ำเพื่อการค้าจะมีเฉพาะในบริเวณที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำสำคัญๆ เท่านั้น เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำสะแกกรัง เป็นต้น

ที่อ่างเก็บน้ำห้วยทราย อำเภอลำทะเมนชัย
จังหวัดเพชรบุรี ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

“ในน้ำต้องมีปลา” พระบรมราโชบายเบื้องต้น ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

การปล่อยปลาถือเป็นธรรมเนียมการทำบุญอย่างหนึ่งของคนไทยมาแต่โบราณ นอกจากจะเป็นกุศลแก่ผู้ทำแล้วยังเป็นการขยายพันธุ์ปลาและเพิ่มปริมาณปลาตามลำน้ำอีกด้วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัยในเรื่องการพัฒนาแหล่งน้ำ ทุกแห่งที่ได้มีพระราชดำริให้ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ ก็จะทรงพัฒนาการประมงร่วมด้วย ดังจะเห็นได้จากพระราชกรณียกิจที่ทรงปล่อยปลาในทุกแหล่งน้ำ และจากพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ ว่า

“.....เพื่อให้ราษฎรได้รับประโยชน์จากปลาในอ่างฯ อย่างแท้จริง ควรจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์การจับปลาในเวลาเดียวกันกับที่มีการ

จับปลา ก็ควรจะมีการลงทุนเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงปลาด้วย ถ้าสามารถศึกษาและทำให้การจับปลาบริเวณนี้เป็นระเบียบเรียบร้อยได้ โดยไม่แย่งกันเอาเปรียบกัน ไม่ทำลายพันธุ์ปลา ปลาก็ไม่สูญพันธุ์ สามารถจับปลาได้ตลอดไป ก็จะเป็นทางที่เหมาะสม และจะได้ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับอ่างเก็บน้ำแห่งอื่นๆ ต่อไป.....”

การที่เสด็จ เยี่ยมราษฎรทั่วประเทศ เป็นเหตุให้ได้ทอดพระเนตรความเป็นอยู่ที่แร้นแค้นของราษฎร ชาวบ้านส่วนใหญ่ยากจนและขาดสารอาหารประเภทโปรตีน จึงทำให้เป็นโรคขาดอาหารกันมาก เนื้อสัตว์ที่มีราคาถูกซึ่งพอจะหาซื้อมาบริโภคได้ ได้แก่ ปลาซึ่งเป็นอาหารหลักของคนไทยมาแต่ดั้งเดิมจนมีคำกล่าวที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” แต่นับวันจำนวนปลาที่มีอยู่ตามธรรมชาติก็ร่อยหรอลงเรื่อยๆ เพราะจำนวนพลเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ปลาโตไม่ทันการบริโภค

เพื่อเพาะพันธุ์ปลาและขยายพันธุ์ปลาให้ราษฎรได้บริโภคอย่างเพียงพอ จึงทรงเริ่มต้นศึกษาและทดลองขยายพันธุ์ในบ่อปลาสวนจิตรลดาที่กรมประมงได้ขุดและจัดทำขึ้น พันธุ์ปลาต่างๆ ที่ทรงเพาะเลี้ยงไว้ มีทั้งที่เป็นปลาพื้นเมืองของไทยและพันธุ์ต่างประเทศ ทรงเลือกเพาะพันธุ์เฉพาะปลาพันธุ์ที่เลี้ยงง่าย เจริญเติบโตไว และสามารถนำไปเพาะเลี้ยงในแหล่งน้ำทุกภูมิภาคได้ เมื่อทรงเห็นว่าได้ผลดีแล้วก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขยายพันธุ์ปลาเพื่อนำไปแจกจ่ายให้แก่ราษฎรต่อไป

ปลาหมอเทศ ปลานิล : ปลาพระราชทานเพื่อราษฎรไทย

ในปัจจุบันหากได้ไปเดินตลาดสดเพื่อซื้อปลา จะพบว่าปลาน้ำจืดที่มีอยู่ทั่วไปและมีราคาย่อมเยา คือ ปลานิล ปลานิลจึงเป็นปลาพื้นๆ ที่ใครๆ ก็รู้จัก แต่จะมีสักกี่คนที่รู้ว่าปลานิลมิใช่ปลาพื้นบ้านของไทย หากเป็นปลาที่ได้ทรงนำมาขยายพันธุ์ให้ราษฎรไทยได้มีอาหารดี ราคาถูกไว้บริโภค

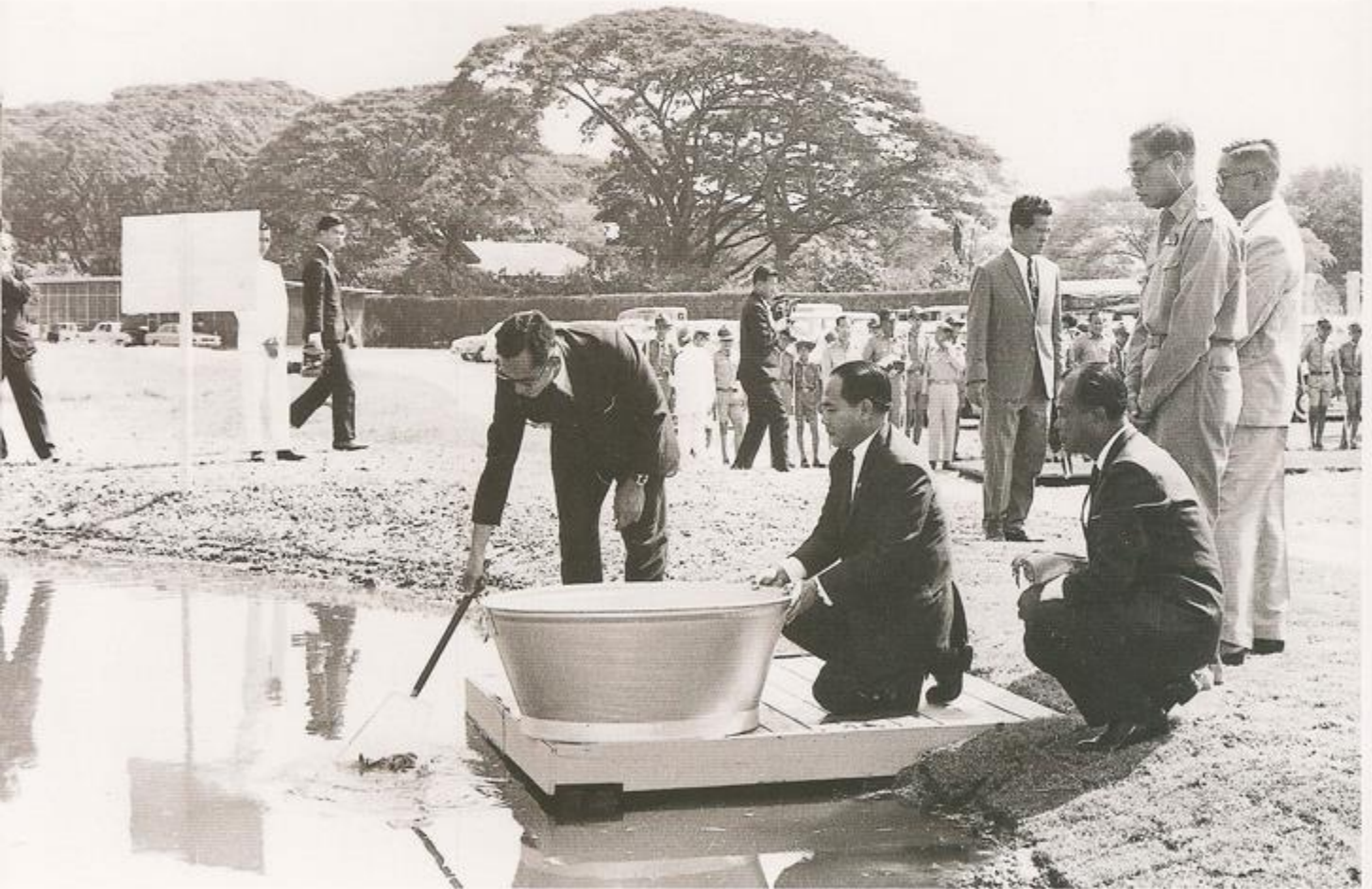
ย้อนกลับไปเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้กรมประมงนำพันธุ์ปลาหมอเทศที่ได้มาจากเมืองบีนัง ประเทศมาเลเซีย มาทดลองเลี้ยงในบ่อปลาสวนจิตรลดา เนื่องจากทรงเห็นว่าเป็นปลาน้ำจืดที่เลี้ยงง่ายและขยายพันธุ์ได้รวดเร็ว ต่อมาได้พระราชทานลูกปลาหมอเทศเหล่านั้นแก่กำนันผู้ใหญ่บ้านทั่วประเทศที่เข้าเฝ้าฯ เพื่อให้นำไปแพร่พันธุ์ในแหล่งน้ำธรรมชาติ นับแต่นั้นมาปลาหมอเทศได้กลายเป็นปลาที่ชาวบ้านทั่วไปคุ้นเคย หน้าตาคล้ายปลาหมอแต่มีเนื้ออูมดี เหมาะแก่การบริโภคและยังราคาถูกอีกด้วย

ทรงปล่อย “ปลาหมอเทศ” จากบ่อส่วนพระองค์ลงในบ่อเลี้ยงของแผนกทดลองและเพาะเลี้ยงของกรมประมง ๗ พฤศจิกายน ๒๔๙๖

พระราชทานพันธุ์ปลาไหล
๑๗ มีนาคม ๒๕๐๙

ทรงปล่อย พ่อ-แม่พันธุ์ปลาไหลลงในบ่อที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชุดเพิ่มขึ้นอีก ๑ บ่อจากที่มีอยู่แล้วเดิม ๘ บ่อ เพื่อเร่งผลิตพันธุ์ปลาไหลให้เพียงพอแก่ความต้องการประชาชน ๗ ธันวาคม ๒๕๑๒

เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ เจ้าฟ้าชาย อะกิฮิโตะ มกุฎราชกุมาร แห่งประเทศญี่ปุ่นในขณะนั้น ได้ทูลเกล้าฯ ถวายลูกปลาพันธุ์เดียวกับปลาหมอเทศ แต่เจริญเติบโตง่าย ทนทาน ออกลูกง่าย จำนวน ๒๕ คู่ ทรงนำไปเลี้ยงไว้ที่ บ่อปลาสวนจิตรลดา ปรากฏว่าปลาชนิดนี้ขยายพันธุ์รวดเร็วมาก ต้องขุดบ่อเพิ่มขึ้นอีก ๖ บ่อ หนึ่งปีต่อมาจึงได้พระราชทานชื่อปลาพันธุ์นี้ว่า ‘ปลานิล’ และได้พระราชทานพันธุ์ปลา ๑๐,๐๐๐ ตัว จากบ่อปลาสวนจิตรลดาแก่กรมประมง เพื่อให้นำไปแจกจ่ายเลี้ยงขยายพันธุ์ที่สถานีประมงของจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ แล้วแจกจ่ายให้แก่ราษฎรต่อไป เพื่อส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศ

หลังจากนั้น ปลานิลก็เป็นปลาสำคัญที่มาแทนที่ปลาหมอเทศ เกษตรกรจำนวนมากทุกภูมิภาคสามารถยึดอาชีพเพาะเลี้ยงปลานิลขาย ส่งผลให้เศรษฐกิจดีขึ้นและยังทำให้ปลาชนิดนี้แพร่หลาย จนมีราคาถูกลง ราษฎรยากจนก็สามารถซื้อหาบริโภคได้ สมดังพระราชประสงค์ที่ต้องการให้ประชาชนมีอาหารโปรตีนบริโภค

ปลานิลแดงที่กลายพันธุ์มาจาก ปลานิลพระราชทาน

การอนุรักษ์พันธุ์ปลา : อีกพระราชดำริหนึ่งที่พึงประสงค์

การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในเมืองไทยในรอบ ๕๐ ปีที่ผ่านมา มีผลโดยตรงต่อจำนวนพันธุ์ปลาพื้นเมืองที่ลดลง ปลาน้ำจืดขนาดใหญ่ที่แหวกว่ายตามธรรมชาติอยู่ในแหล่งน้ำต่างๆ ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว บางชนิดก็สูญพันธุ์ไปอย่างน่าเสียดาย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงปัญหาในข้อนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมประมงหาทางเพาะพันธุ์ปลาที่อยู่ตามลำน้ำดั้งเดิมเพื่อป้องกันการสูญพันธุ์ ตัวอย่างเช่น ปลากะโห้ ซึ่งเป็นปลาน้ำจืดขนาดใหญ่ในแม่น้ำเจ้าพระยา แม้ว่าการประมงจะผสมเทียมได้สำเร็จด้วยพ่อพันธุ์แม่พันธุ์จากแม่น้ำเจ้าพระยา โกล้เลียนชยันต แต่พ่อพันธุ์แม่พันธุ์ก็ลดน้อยลงทุกวัน จึง

ปลากะโทที่ผสมเทียมได้สำเร็จที่เขื่อนชัยนาท

ปลาในลำน้ำป่าย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

พระราชทานคำแนะนำให้กรมประมงลองใช้ปลากะโทในสระสวนจิตรลดา มาเพาะพันธุ์ เนื่องจากทรงจำได้ว่ามีปลากะโทในสระดังกล่าวและน่าจะมียุ ๔๐ - ๕๐ ปี รุ่นเดียวกับปลาในสวนดุสิตหรือเขาดิน ปรากฏว่าหลังจากนั้นอีก ๑ ปี คือในปี พ.ศ. ๒๕๒๘ กรมประมงก็ประสบผลสำเร็จ สามารถผสมเทียมปลากะโทจากสระสวนจิตรลดา

ซึ่งในข้อนี้ **ดร. ปลอดประสพ สุรัสวดี** อธิบดีกรมประมงเคยกล่าวถึงไว้ ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเมื่อวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๐ ว่า

“.....เป็นสมมติฐานที่ทรงพระปรีชาสามารถอย่างยิ่งนะครับ และทรงรู้ประวัติทุกสิ่งทุกอย่างในสวนจิตรลดา รู้ว่าปลาเมื่ออายุเท่าไร มาจากไหน และเดี๋ยวนี้ก็เลยทำสำเร็จอย่างสม่าเสมอมา ซึ่งถ้าเราทำไม่ได้แบบนี้เนะ ผมว่าคงจะแย่มากเหมือนกัน เพราะว่าไม่มีพ่อแม่ปลาอีกแล้วนะครับ.....”

ปลาบึก เป็นปลาน้ำจืดสกุล Catfish ที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีเฉพาะในลำน้ำโขงช่วงที่ผ่านชายแดนไทย - ลาว อยู่ในสภาพที่ใกล้จะสูญพันธุ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่ง ทรงให้กำลังใจแก่นักวิชาการในการค้นคว้าในเรื่องนี้ตลอดมา จนในที่สุดกรมประมงก็สามารถผสมเทียมได้สำเร็จและได้นำปลาชุดแรกขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๗

นอกจากพันธุ์ปลาพื้นเมืองที่ให้อุรักษ์ไว้ แม้ปลานิลก็มีรับสั่งให้พยายามรักษาพันธุ์แท้เอาไว้ เพราะทรงสังเกตเห็นว่าปลานิลตามท้องตลาดกลายเป็นพันธุ์ไป มีขนาดเล็กและโตช้า พระราชดำริเหล่านี้ทางกรมประมงได้น้อมรับมาดำเนินการปรับปรุงพันธุ์โดยใช้ปลาพ่อแม่พันธุ์แม่พันธุ์จากสวนจิตรลดาเป็นหลักในการควบคุมพันธุ์กรรม

จึงกล่าวได้ว่าเป็นเพราะพระบารมีโดยแท้ที่ทำให้การอนุรักษ์พันธุ์ปลา
เจริญก้าวหน้าด้วยดี

ค้นคว้า วิจัย เพื่อนำไปใช้ได้จริง : แก่นแห่งการพัฒนาการประมงไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีความเป็นนักธรรมชาติวิทยาและนัก
วิชาการที่ดี ทรงมีความช่างสังเกต หลายครั้งหลายหนที่พระองค์ได้ทรงแนะนำให้
นักวิชาการนำข้อสมมติฐานของพระองค์ไปค้นคว้าทดลอง เพื่อนำผลที่ได้มา
พิจารณาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ราษฎร ตัวอย่างของงานทดลองที่ได้ประสิทธิผล
ได้แก่ การใช้ปลากำจัดน้ำเสีย และการเลี้ยงปลาในพрудังภาคใต้

การใช้ปลากำจัดน้ำเสีย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชกระแส
ในระหว่างเสด็จแปรพระราชฐานไปประทับ ณ พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์
เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๙ ว่า ได้ทรงสังเกตเห็นว่า มีปลาหลายชนิดที่อาศัยอยู่ในน้ำเสีย
ได้ บางชนิดอาศัยอยู่ในน้ำดี แต่มักจะว่ายไปบริเวณน้ำเสียชั่วคราวแล้วก็ว่ายออกมา
ทรงตั้งสมมติฐานว่า ปลาเหล่านี้น่าจะเข้าไปกินสารอินทรีย์ในบริเวณน้ำเสีย
เมื่ออิ่มแล้วหรือทนสภาพน้ำเสียไม่ไหวก็ว่ายหนีออกมา และการที่มันผุดขึ้นผุดลง
จากน้ำเสียนั้น น่าจะเป็นเพราะต้องการขึ้นมาหายใจ ทรงแนะนำให้นักวิชาการ
ของกรมประมงนำสมมติฐานนี้ไปทดลองที่บึงมักกะสัน ซึ่งปรากฏผลออกมา
ว่าข้อสมมติฐานดังกล่าวถูกต้อง ปลาบางสกุลมีอวัยวะพิเศษในการหายใจ เช่น
ปลากระดี่ ปลาสลิด เหมาะแก่การเลี้ยงในน้ำเสีย และยังชอบกินสารอินทรีย์ซึ่ง
ถ้าสารอินทรีย์ลดลงก็จะช่วยขจัดน้ำเสียได้ดีขึ้น นับเป็นการกำจัดน้ำเสียที่ต้นทุน
ต่ำและยังสามารถเพิ่มผลผลิตการประมงจากแหล่งน้ำได้อีกด้วย

เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตร โครงการ
การระบายน้ำพุดแม่ และโครงการขุด
ลอกร่องน้ำคลองบางเก่าอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

การเลี้ยงปลาในพрудังภาคใต้ มีป่าพุดกินพื้นที่กว้างขวาง มีพระราช-
ดำริว่า ในบริเวณพุดซึ่งเป็นกรดจัด น่าจะได้ใช้ประโยชน์ทางการประมงได้บ้าง จึง
มีพระราชวินิจฉัยให้เลือกปลาธรรมชาติ เช่น พวกปลาตุ๊ก โดยเฉพาะปลาตุ๊ก

ลำพัน ปลากระทิง ปลาหมอ เป็นต้น ทดลองเลี้ยงในพรุ ซึ่งผลจากการทดลองก็พบว่าปลาตุ๊กลำพันเป็นปลาที่สามารถเจริญเติบโตได้ในน้ำที่เป็นกรด นอกจากนี้หินพลาสติกซึ่งเป็นปลาเศรษฐกิจก็สามารถนำมาเลี้ยงได้ดีในน้ำที่ค่อนข้างเป็นกรดด้วย

ต่อมาจึงรับสั่งให้กรมประมงดำเนินการทดลองในเชิงพาณิชย์ในบริเวณโครงการศึกษาพัฒนาพิกุลทอง จังหวัดนราธิวาส ซึ่งในปัจจุบันกรมประมงก็ได้ดำเนินการจัดทำ โครงการส่งเสริมการเลี้ยงปลาในศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง จังหวัดนราธิวาส ขึ้นสนองพระราชดำริ โดยได้ตั้งโครงการขึ้นระหว่างบ้านพิกุลทอง และบ้านโคกสยา ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส เพื่อศึกษาวิจัยทางวิชาการ ส่งเสริมและสาธิตเพื่อเผยแพร่ งานวิจัยเกี่ยวกับการทดลองเลี้ยงปลาและศึกษาการเจริญเติบโตของปลาตุ๊กในบ่อน้ำเปรี้ยวที่ปรับปรุงแล้ว งานวิจัยการทดลองเลี้ยงปลาชนิดในนาปลา โดยการปรับปรุงแปลงนา และปรับปรุงคุณสมบัติน้ำใหม่ด้วยการใส่ปูนขาว งานวิจัยเกี่ยวกับการเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชังอ่างเก็บน้ำใกล้บ้าน และส่งเสริมให้การอบรมในการเลี้ยงปลารวมถึงสาธิตการเลี้ยงปลากะพงขาว ปลากะพงแดง เป็นต้น

นอกจากนี้แล้วยังมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริอื่นๆ อีกที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมประมงรับไปดำเนินการเพื่อเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำให้เพียงพอแก่การบริโภค และเพิ่มพูนเทคโนโลยีในการทำการประมงให้ก้าวหน้าทันสมัย เพื่อราษฎรจะสามารถทำเป็นอาชีพหลักได้อีกอาชีพหนึ่ง อาทิ

- ๑) โครงการส่งเสริมและสาธิตการเลี้ยงปลาในเขตพื้นที่อำเภอละทานทราย จังหวัดบุรีรัมย์
- ๒) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาการประมง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ๓) โครงการสาธิตการเลี้ยงปลาในเขตพัฒนาการเกษตร จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ๔) โครงการพัฒนาการประมงเพื่อความมั่นคงพื้นที่ลุ่มน้ำน่าน จังหวัดน่าน
- ๕) โครงการส่งเสริมการเลี้ยงปลาในศูนย์ศึกษาการพัฒนาปลวกแดง จังหวัดระยอง
- ๖) ศูนย์ศึกษาและพัฒนาการประมงอ่าวคุ้งกระเบน จังหวัดจันทบุรี
- ๗) โครงการสาธิตการบำบัดน้ำเสียจากบ่อกุงโดยวิธีชีวภาพ จังหวัดนครศรีธรรมราช

เพาะพันธุ์กบบูลฟร็อก ที่สถานีประมงน้ำจืด จังหวัดแม่ฮ่องสอน

เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๓๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีรับสั่งให้หาทางเพาะพันธุ์เขียดแลว หรือกบภูเขา ซึ่งเป็นกบพื้นเมืองของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในปัจจุบันสถานีประมงน้ำจืด จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นแหล่งเพาะพันธุ์เขียดแลว และปลาในลำน้ำปาย เช่น ปลากระแซะ ปลากดหัวเสียม เป็นต้น

โครงการพัฒนาการประมงตามแนวพระราชดำริที่กระจายอยู่ทั่วประเทศนี้ส่งผลให้เกษตรกรหันมาสนใจการเลี้ยงปลาเพิ่มมากขึ้น ทั้งการเลี้ยงเพื่อบริโภคและการเลี้ยงเพื่ออาชีพ ราษฎรได้รับความรู้และเทคนิคในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และเข้าใจการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

การเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนา : แนวพระราชดำริเพื่อพัฒนาการประมงชายฝั่ง

ภายในระยะเวลาไม่เกิน ๑๐ ปี กุ้งกุลาดำได้กลายเป็นสินค้าออกสำคัญของการประมงไทย ผลที่ตามมาคือป่าชายเลนซึ่งเป็นสาธารณสมบัติถูกบุกรุกทำลาย สัตว์น้ำที่เคยอาศัยตามบริเวณป่าชายเลนลดจำนวนลงอย่างน่ากลัว น้ำทะเลเอ่อล้น ส่วนน้ำเสียที่ปล่อยออกมาจากนากุ้งก็ก่อความเสียหายต่อสภาพแวดล้อม ต่อแหล่งน้ำของราษฎร และพื้นที่เกษตรกรรมใกล้เคียง และยังสร้างความขัดแย้งขึ้นในชุมชนระหว่างคนทำนากุ้งกับชาวประมงชายฝั่ง

สภาพเช่นนี้ เกิดขึ้นทั่วไปในพื้นที่ป่าชายเลนถูกบุกรุก เช่น ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร สมุทรปราการ สมุทรสงคราม แถบชายฝั่งภาคตะวันออก และภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย และกำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วในชายฝั่งทะเลอันดามัน

อ่าวคุ้งกระเบน จังหวัดจันทบุรี

เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๒๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมอบหมายให้ หม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธุ์ เสด็จสำรวจพื้นที่บริเวณอ่าวคุ้งกระเบน จังหวัดจันทบุรี พบว่าสภาพป่าชายเลนรอบชายฝั่งอ่าวคุ้งกระเบน ซึ่งเป็นเขตป่าสงวนนั้นมีพื้นที่บางส่วนมีสภาพป่าเสื่อมโทรม มีราษฎรบุกรุกเข้าจับจองประกอบอาชีพอยู่จำนวนหนึ่ง ตัวอ่าวคุ้งกระเบนเองก็มีลักษณะธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นอ่าวใหญ่ที่ค่อนข้างปิด มีป่าชายเลนล้อมรอบ ติดกับบริเวณอ่าวมีหาดทรายยาว ส่วนที่เชื่อมกันระหว่างอ่าวและหาดทรายเป็นสันทรายสูง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าสภาพดังกล่าวเหมาะสมที่จะใช้เป็นสถานศึกษาการพัฒนาทางด้านฝั่งตะวันออกเพราะมีสิ่งแวดล้อมเป็นตัวแทนของภูมิภาคนี้ได้ จึงทรงมอบหมายให้กรมประมงดำเนินการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ เพื่อศึกษาและพัฒนาการเพาะเลี้ยงชายฝั่งและจัดตั้งสถานีเพาะพันธุ์สัตว์น้ำเพื่อประโยชน์แก่ราษฎรและชุมชนโดยรอบ ณ ตำบลคลองขุด อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

จากการศึกษาวิจัยโดยกรมประมงพบว่า สัตว์น้ำที่สามารถพัฒนาเป็นอาชีพในพื้นที่นี้ได้มี ๒ ชนิด คือ การเลี้ยงกุ้ง ทั้งกุ้งกุลาดำ กุ้งทะเล และการเลี้ยงปลาในกะชัง ได้ผลดีทั้งปลากะพงขาว ปลากะรังและปลาเก๋า

นายวิเชียร สาครศรี ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ ได้เล่าถึงการเลี้ยงกุ้งว่า พื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเลี้ยงกุ้งมากที่สุด คือพื้นที่บริเวณหลังแนวป่าชายเลน ไม่ใช่พื้นที่ที่ราษฎรชอบเข้าไปบุกรุกทำนากุ้ง เพราะพื้นที่ป่าชายเลนมีสภาพดินเป็นกรดสูงเกินไป ไม่เหมาะแก่การทำนากุ้ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้ศึกษาหาวิธีการเลี้ยงกุ้งแบบไม่สร้างมลภาวะหรือเรียกว่า การเลี้ยงกุ้งกุลาดำแบบพัฒนา ซึ่งมีวิธีการดังนี้คือ ในกรณีที่เลี้ยงกุ้งในพื้นที่ประมาณ ๖ ไร่ครึ่ง โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๓ ส่วน ส่วนแรก ๕ ไร่ใช้เป็นบ่อเลี้ยงกุ้ง ส่วนที่สอง ๑ ไร่ ใช้เป็นบ่อเก็บน้ำทะเลไว้เติมน้ำให้แก่บ่อเลี้ยง และส่วนที่สาม ครึ่งไร่ใช้เป็นบ่อเก็บเลน

ตลอดการเลี้ยงจะไม่มี การถ่ายเทน้ำเสียออกจากบ่อกุ้ง หากปริมาณน้ำลดลงจะเอาน้ำจากบ่อเก็บมาเติม ซึ่งที่บ่อเก็บน้ำจะมีระบบบำบัดน้ำเสียแบบชีวภาพรักษาคุณภาพของน้ำ โดยใช้หญ้าทะเลและสาหร่ายทะเลมาเป็นตัวบำบัดแล้วปล่อยปลาลงไปเป็นตัวควบคุมความสมดุลไม่ให้หญ้าและสาหร่ายทะเลเจริญเติบโตเร็วเกินไป โดยวิธีนี้จะทำให้น้ำทะเลที่บ่อเก็บน้ำมีคุณภาพดีได้

ส่วนปัญหาเรื่องการควบคุมค่าความเป็นกรด - ด่างของน้ำในบ่อเลี้ยงนั้น ใช้วิธีการเติมปูนขาวแก้ความเป็นกรด และเติมคลอรีนแก้ความเป็นด่าง ในปริมาณที่เล็กน้อยทุกครั้งก่อนให้อาหารกุ้ง ๑ ชั่วโมง

สำหรับบ่อเก็บเลนจำนวนครึ่งไร่ นั้น เมื่อจับกุ้งออกแล้ว เลนกันบ่อจะมีค่าความเป็นกรด - ด่างสูงปล่อยลงทะเลไม่ได้ จะต้องตักมาเก็บไว้ในบ่อเลน เพื่อจะได้นำดินนั้นมาใช้ประโยชน์ในการเกษตรต่อไป ซึ่งขณะนี้ปรากฏว่าดินเลนจากกันบ่อกุ้งที่นี่สามารถนำมาใช้ปลูกดอกแกลดีโอลัสได้ผลดีมาก

ปัจจุบัน ได้มีการพัฒนาพื้นที่ป่าชายเลนเสื่อมสภาพเป็นพื้นที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำแบบพัฒนา ผสมผสานกับการอนุรักษ์และปลูกป่าชายเลนทดแทนเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรแบบยั่งยืน มีสมาชิกเข้าร่วมโครงการฯ จำนวน ๑๑๓ ราย โดยแต่ละรายจะมีพื้นที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำประมาณ ๖ - ๗ ไร่ และมีพื้นที่ปลูกป่าชายเลนประมาณ ๓ ไร่ โครงการนี้ดำเนินงานมาได้ ๑๐ ปีพอดี จากการสัมภาษณ์เกษตรกรในโครงการต่างเล่าว่า ในระยะแรกอยู่ในสภาพล้มลุกคลุกคลาน แต่เริ่มได้ผลดีตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นต้นมา

ลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

การเลี้ยงกุ้งทะเลให้ผลตอบแทนต่อไร่ในระยะสั้นสูงกว่าการเกษตรโดยวิธีการอื่นๆ จึงทำให้มีผู้เลี้ยงกุ้งเพิ่มขึ้นโดยขาดหลักวิชาที่ถูกต้อง พื้นที่นากุ้งได้ขยายออกไปในบริเวณทั้งสองฝั่งแม่น้ำปากพนัง และยังคงเข้าไปในเขตน้ำจืดโดยวิธีการสูบน้ำทะเลเข้าไปเลี้ยง และปล่อยน้ำเค็มซึ่งมีน้ำเสียจากบ่อไปสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ๐๐ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ พบว่ามีการเลี้ยงกุ้งในเขตน้ำจืดถึง ๑,๙๓๕ ครัว

ลุ่มน้ำปากพนัง

เรือน ในพื้นที่ ๑๕,๙๖๒ ไร่ ซึ่งเพิ่มขึ้นกว่า ๓ เท่าจากปี พ.ศ. ๒๕๓๗ โดยปกติ การเลี้ยงกุ้งโดยขาดหลักวิชาการในระยะเวลาประมาณ ๒ ปี นากุ้งจะเสื่อม มีการ แพร่ของเชื้อโรค ผู้เลี้ยงจึงย้ายไปเลี้ยงในที่ใหม่ ซึ่งเป็นการทำลายทรัพยากร และ ระบบนิเวศน์ นอกจากนี้ผลผลิตกุ้งก็ได้ลดลง จากปี พ.ศ. ๒๕๓๖ มีรายได้ จากการเลี้ยงกุ้ง ๑๒๘,๓๐๐ บาท ต่อปีต่อไร่ ลดลงเหลือ ๔๔,๓๔๐ บาทต่อปี ต่อไร่ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ซึ่งเกิดการขาดทุน ๑,๗๓๕ บาท ต่อปีต่อไร่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเนื่อง มาจากการเลี้ยงกุ้ง จึงมีพระราชดำริให้จัดทำโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำ ปากพนัง มีพระราชดำรัสว่า พื้นที่ดังกล่าวสามารถทำนากุ้งได้โดยไม่ก่อให้เกิด ปัญหา แต่ต้องมีการกำหนดเขตนากุ้งให้เป็นสัดส่วน โดยจัดให้อยู่ทางตะวันออก ของแม่น้ำปากพนัง ดังพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ ว่า

“.....คนเขาบอกว่า การทำนากุ้ง ซึ่งเป็นรายได้ของประเทศ ไทยมากมาย ก็ล้าบทบาทไม่ทราบ จะเสีย ไม่เสีย ตรงข้ามจะ ทำให้กิจการเลี้ยงกุ้งกุลาดำนี้เป็นลัดเป็นส่วน สามารถที่จะ จัดการในอำเภอหัวไทรส่วนหนึ่ง และในอำเภอปากพนังส่วน หนึ่ง สามารถที่ทำให้ประชาชนที่ทำกุ้งกุลาดำได้จริงๆ จังๆ ได้รับความช่วยเหลือ พวกที่ทำกุ้งกุลาดำนี้ ไม่ใช่บริษัทใหญ่ เป็นเอกชนเล็กๆ ถ้าเราช่วยเขาเขาก็จะมีรายได้ และกุ้งกุลาดำ นี้จะมีคุณภาพดี ที่เขาพูดว่าทำกุ้งกุลาดำนี้ ทำให้เกิดมลพิษ ถ้าทำไม่ดี ถ้าทำอย่างแรงแค้นก็จริง ทำให้ทะเลเป็นพิษ แต่ เดี่ยวนี้มีวิธีที่จะทำให้กุ้งกุลาดำนี้ เป็นรายได้ดี และไม่ เป็น มลพิษ ตรงข้ามจะทำให้ประเทศไทยสามารถที่จะส่งออกกุ้ง กุลาดำ เป็นลำเป็นสัน และมีคุณภาพสูง.....”

นอกจากนี้ ยังพระราชทานแนวพระราชดำริให้มีการบำบัดน้ำเสียจาก บ่อเลี้ยงกุ้ง ก่อนที่จะทิ้งลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ รวมทั้งการจัดระบบชลประทาน น้ำเค็มโดยจัดคลองส่งน้ำเค็มในคลองปากพนัง และคลองระบายน้ำเสียแยก จากกัน วิธีการดังกล่าวจะสามารถลดปัญหาสิ่งแวดล้อมถูกทำลายจากการ ทำนากุ้ง อันเป็นการพัฒนาการเลี้ยงกุ้งแบบยั่งยืน

กล่าวได้ว่า พระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระ- ราชทานแนวพระราชดำริ รวมทั้งการเสด็จ เยี่ยมเพื่อทรงงานในที่ต่างๆ มีส่วน อย่างใหญ่หลวงในการพัฒนาความเจริญทางด้าน การประมงของชาติโดยแท้

ณ อ่างเก็บน้ำ จังหวัดลำพูน

The End.

Coming soon on the next

โปรดติดตามเร็ว ๆ นี้